

Nämnden Svenska rum 16.12.2021 § 113

§ 113

Svar på fullmäktige fråga om rekrytering av psykologer

Beredning och upplysningar:

Laitsaari Susanna
Salminen Anne
Råman-Maljonen Susanna
Pippuri Terhi
Kivistö Anu
Pakarinen Ilkka
Saloranta-Eriksson Outi
fornamn.efternamn@esbo.fi
Växel 09 816 21

Förslag

Direktör för sektorn för fostran och lärande Rinta-aho Harri

Nämnden Svenska rum ger sitt svar enligt redogörelsen om ledamot Pinja Nieminen och 27 andra ledamöters fullmäktige fråga om hur staden kan rekrytera psykologer och få dem att förbinda sig.

Behandling

Beslut

Nämnden Svenska rum

Förslaget godkändes enhälligt.

Redogörelse

Pinja Nieminen och 27 andra fullmäktige ledamöter lämnade 25.10.2021 en fråga där man ber om en utredning om de metoder genom vilka man har försökt rekrytera och engagera psykologer i Esbo stads skol- och studerandehälsovård samt i habiliteringstjänsterna för barn och i barnpsykiatriska enheten. Dessutom önskas en jämförelse med de metoder som använts för att rekrytera och engagera läkare.

Vidare ställer man följande frågor

- I vilken utsträckning erbjuder staden möjligheter vid rekryteringen att ändra den egna arbetstiden?
- Stöder staden avläggandet av specialiseringsutbildningar ekonomiskt och tidsmässigt och hur är lönenivån jämfört med de andra kommunerna i huvudstadsregionen?
- Har ledningssystemet upplevts fungera eller finns det behov och möjligheter att utveckla det?
- Hur påverkar bristen på läkare och andra yrkesgrupper för närvarande psykologernas arbete?
- Vad skulle staden själv kunna utveckla särskilt för att rekrytera och engagera psykologer i sitt arbete?

Psykologarbetet som helhet inom tjänsterna för barnfamiljer i Esbo stad

Psykologtjänsterna för barnfamiljer utförs av både elevhälsan och familje- och socialtjänsterna. Mellan psykologer och chefer inom

elevhälsan och familje- och socialtjänsterna har det under flera års tid gjorts utvecklingsarbete i anslutning till uppgiftsfördelningen inom psykologarbetet. Målet har varit att göra hänvisningen till tjänsterna smidigare och minska överlappande arbete. I servicekedjorna i anslutning till psykologarbetet har man synliggjort den service som kommuninvånarna behöver och avtalat vilken enhet som ska tillhandahålla servicen i olika situationer. Ett exempel är arbetsfördelningen i anslutning till vårdstigen för ett rastlöst barn, även vårdstigen som gäller bland annat sinnesstämning eller beteendestörningar, har beskrivits i fråga om psykologarbetet. Problemen med att rekrytera psykologer i synnerhet inom elevhälsan och barnpsykiatriska enheten syns så att servicekedjorna enligt beskrivningen inte har kunnat genomföras fullt ut. Tjänsterna för barnfamiljer bildar en omfattande helhet där det arbetar experter med flera olika kompetenser och utbildningar. I beredningen av Västra Nylands välfärdsområde kommer man att granska servicekedjor där man beaktar denna helhet och strävar efter att rikta olika yrkesgruppers arbete så verkningsfullt som möjligt. Bristen på personal på någon punkt i servicekedjan påverkar hela servicekedjans smidighet. Detta svar på fullmäktigefrågan fokuserar på psykologernas situation i enlighet med frågan.

Psykologer inom elevvården (59 befattningar)

Psykologerna inom elevvården är placerade inom sektorn för fostran och lärande. I den finskspråkiga grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet finns 53 befattningar som psykolog eller områdespsykolog, av vilka 14 för närvarande är utan arbetstagare. I den svenskspråkiga grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen finns 6 psykologbefattningar, som alla är besatta detta läsår. Rekryteringsproblemen gäller psykologarbetet i synnerhet inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Man har försökt synliggöra rekryteringen genom att lyfta fram lediga jobb på webbtjänsterna Oikotie och LinkedIn. Lediga jobb har också annonserats i tidningen Psykologi. Marknadsföringen har inte gett några nämnvärda resultat. År 2021 fanns det 0,6 sökande per psykologbefattning. För närvarande finns det inom den privata sektorn många intressanta arbetsuppgifter där lönen och förmånerna är bättre än vid Esbo stad. Några psykologer har också flyttat till uppgifter inom elevhälsan i grannkommuner och till andra enheter inom Esbo stad, till exempel till familjerådgivningen.

I Esbo är lönen för en psykolog inom elevhälsan 3 647,50 euro. Tidigare var lönen för psykologer i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen något lägre än för psykologer på andra stadiet (3 507,64 euro), men 1.12.2021 höjdes lönen och nu är den lika stor för alla. Lönen är på samma nivå som psykologernas löner i de övriga stora kommunerna i huvudstadsregionen. Psykologerna har flexitid. Esbo stad har gjort det möjligt för psykologer att jobba på deltid (minst 80 procent) även i andra än lagstadgade situationer. Psykologerna har en lagstadgad fortbildningsskyldighet. Inom elevhälsan har utbildningar vanligen ordnats för alla psykologer utifrån deras behov och önskemål. För utbildningarna kan man använda 1–2 dagar arbetstid i månaden. Nya psykologer får en ettårig introduktion och en mentor. Psykologerna har regelbunden arbetshandledning.

Arbetsbelastning som upplevs som oskäligt stor är en orsak som flera som söker sig bort från uppgifter som psykolog inom elevhälsan uppger som orsak att söka sig annanstans. Detta framhävs i en situation där coronapandemin har ökat skillnaderna i elevernas/studerandenas lärande och välbefinnande. När en psykolog har en stor skola eller flera

skolor som sitt arbetsområde, är det inte alltid möjligt att i arbetet prioritera det generellt inriktade och förebyggande arbetet, vilket borde göras enligt lagen om elev- och studerandevård. Inom utbildningen på andra stadiet finns det för närvarande många studerande som behöver stöd för sitt psykiska välbefinnande. I förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen ökar psykologernas arbetsbelastning på grund av utmaningarna inom det övriga servicefältet. Till exempel när det gäller utmaningarna i elevers aktivitet och uppmärksamhet är situationen i skolorna svår eftersom Esbo stads barnpsykiatriska enhet håller stängt åtminstone hela höstterminen 2021. Psykologernas klientantal ökade under läsåret 2020–2021 med 20 procent (n=4433) jämfört med det föregående läsåret.

I den finska förskoleundervisningen och grundläggande utbildningen har en psykolog i genomsnitt 850 elever inom sitt arbetsområde, i utbildning på andra stadiet 1 227 studerande. Motsvarande siffror i den svenska förskoleundervisningen och grundläggande utbildningen är 752 och i utbildning på andra stadiet 895. I riksdagen behandlas för tillfället en proposition enligt vilken lagen om elev- och studerandevård föreslås få en bindande personaldimensionering på 780 elever eller studerande per psykolog på alla utbildningsstadier från och med 1.8.2023.

Arbetet som psykolog inom elevhälsan är betydelsefullt och utmanande. Det psykologarbete som utförs i skolor och läroanstalter gör det möjligt att på ett unikt sätt stödja elever eller studerande både på individnivå och på gemenskapsnivå. Enligt lagen tillhandahålls elevhälsan i första hand som generellt inriktad elevhälsa som ankommer på alla som arbetar i skolan eller läroanstalten. Under coronaepidemin har belastningen på barn och unga och behovet av elevhälsa ökat. Med hjälp av generellt inriktad elevhälsa strävar man efter att stärka alla elevers delaktighet och samhörighet. Vid behov ordnar man individuellt stöd för studier och välbefinnande för eleverna. Psykologernas arbetsuppgifter utvecklas kontinuerligt för att resurserna ska kunna utnyttjas i de uppgifter där psykologernas sakkunskap behövs mest. Kriterierna för de undersökningar psykologerna utför har preciserats och tillsammans med personalen har det tagits fram enhetliga anvisningar för handlednings- och stödbesöksdiskussioner.

Psykologerna jobbar i skolorna. I den finska undervisningen och utbildningen är psykologerna en del av områdesteam som leds av en distriktpsycholog. I en svår rekryteringssituation åtgärdar områdeåpsykologerna bristen på psykologer genom en verksamhetsmodell som man utvecklat, vilket för sin del tar tid från chefs- och utvecklingsarbetet. Chefen för de svenskspråkiga psykologerna är en ledande psykolog. Alla psykologers yrkesmässiga närmaste chef är en psykolog. Teamstrukturen är viktig med tanke på att dela med sig av yrkeskompetensen och främja välbefinnandet i arbetet. Vid staben för sektorn för fostran och lärande arbetar en chef för elevhälsan som ansvarar för ordnandet av kurators- och psykologtjänsterna som helhet inom sektorn. På den svenskspråkiga sidan ansvarar undervisningschefen för elevhälsan som helhet. Elevhälsan leds som en helhet som omfattar psykologer, kuratorer och skolterapeuter. Enligt lagen om elev- och studerandevård ska de studerande inom utsatt tid ha möjlighet att diskutera med en psykolog eller kurator. I Esbo är alla kuratorsbefattningar (57) besatta. Ansvaret för att ordna psykolog- och kuratorstjänster överförs till Västra Nylands välfärdsområde 1.1.2023. Det torde innebära ändringar i organiseringen och ledningen av elevhälsotjänsterna.

Psykologer inom resultatenheten för hälsovård (10 befattningar)

På kliniken för mental- och missbruksvård, det vill säga inom mottagningsarbetet för vuxna finns 8 psykologbefattningar. Sju av dem är besatta och rekrytering pågår för en befattning. Ungdomspolikliniken har 2 befattningar. Befattningarna är besatta.

Psykologer inom familje- och socialtjänsterna (44 befattningar)

Inom familje- och socialtjänsterna arbetar psykologer vid barnpsykiatriska enheten, habiliteringstjänsterna för barn och familjerådgivningen.

Jämfört med de övriga kommunerna i huvudstadsregionen finns det inga betydande skillnader i psykologernas löner inom välfärds- och hälsosektorn. Jämfört med vissa kommuner i Västra Nyland har vi en lägre lönenivå.

Lönen för psykologerna inom familje- och socialtjänsterna är 3 649,16 euro vid familjerådgivningen och barnpsykiatriska enheten. Inom habiliteringstjänsterna för barn är lönen 3 507,61 euro, och vid förhandlingarna om justeringspott våren 2021 höjdes denna med 50 euro.

Inom familje- och socialtjänsterna har det från november 2019 till oktober 2021 funnits sammanlagt 17 lediga jobb som fast anställd psykolog och 13 lediga visstidsuppgifter. Antalet behöriga sökande per ordinarie befattning har varierat från 13 till 1 behörig sökande under den aktuella perioden. I fråga om visstidsuppgifterna har variationsintervallet varit 0–4 sökande.

Familjerådgivningen (25 befattningar) och habiliteringstjänsterna för barn (11 befattningar)

Vid familjerådgivningen och enheten för habiliteringstjänster för barn har de ordinarie psykologuppgifterna kunnat besättas, med undantag av en svenskspråkig psykolog inom habiliteringstjänsterna för barn. Detta har skötts med köpta tjänster. Inom familjerådgivningstjänsterna finns utöver 25 befattningar också två visstidsuppgifter som psykolog utan befattning.

Psykologerna har en lagstadgad fortbildningsskyldighet och utbildning erbjuds individuellt och i grupp enligt behov inom ramen för utbildningsanslagen. Dessutom har psykologerna i familjerådgivningen fått använda arbetstid för vissa psykoterapeututbildningar, i synnerhet familjeterapi. Psykoterapeututbildning krävs inte vid familjerådgivningen och psykoterapi erbjuds inte vid familjerådgivningen. Studierna är dock nyttiga i det praktiska arbetet och många arbetstagare vill utöver sin egen uppgift också jobba som psykoterapeut som bisyssla.

Ett särdrag i arbetet som psykolog inom familjerådgivningstjänsterna är att psykologerna i egenskap av yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården tillhandahåller rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor enligt socialvårdslagen. När det gäller yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården innebär samordningen av vårdarbetet och serviceprocesserna inom socialvården vissa utmaningar och har inom familjerådgivningstjänsterna bidragit till att mer erfarna arbetstagare och i synnerhet arbetstagare som skaffat sig specialiseringsutbildningar (inklusive psykoterapeututbildningar) har flyttat från familjerådgivningen till bland annat privata psykoterapitjänster. Vid familjerådgivningen har man lyckats besätta

psykologbefattningarna, men det finns få sökande och de har vanligen lite arbetserfarenhet och knappast några påbyggnadsutbildningar.

Psykologerna har flexitid och kan inom ramen för den i regel planera innehållet i och längden på sina arbetsdagar. Dessutom har de möjlighet att utföra en del av arbetsuppgifterna på distans hemifrån, och arbetstagarna har gett positiv respons på denna möjlighet.

Både familjerådgivningstjänster och habiliteringstjänster för barn tillhandahålls från tre verksamhetsställen, som alla har en multiprofessionell arbetsgrupp. Varje verksamhetsställe har en administrativ chef och dessutom deltar enhetscheferna vid behov i ledningen av verksamhetsställena.

Psykologer vid barnpsykiatriska enheten (8 befattningar)

Barnpsykiatriska enheten är placerad inom specialtjänsterna för barnfamiljer. Enligt nivåstruktureringen av vården kan service tillhandahållas när stödåtgärder har prövats och mer omfattande utredningar har genomförts på basnivå och inom habiliteringstjänsterna, och trots dessa undanröjs eller lindras inte den barnpsykiatriska oron. Samarbetet och nivåstruktureringen av vården med HUS har planerats så att aktörerna på basnivå i allvarigare krissituationer som kräver akut vård kan remittera ett barn direkt till HUS barnpsykiatriska jour med en remiss av en hälsocentralsläkare. Barnpsykiatriska enheten skriver en remiss om situationen för barnet och familjen under vården vid enheten försämras och resultat inte fås med hjälp av stödet från barnpsykiatriska enheten. Således är det viktigt att psykologerna vid barnpsykiatriska enheten har tillräcklig förståelse för och kompetens i barnpsykiatriska problem, i bedömning, undersökning och behandling av dem samt i fråga om möjligheter till fortsatt habilitering.

Antalet psykologbefattningar i enheten är 8, av vilka 3 har besatts permanent och 1 med hjälp av en långvarig vikarie. Av de lediga befattningarna är 1 en ordinarie befattning och 2 långa vikariat för familjeledigheter och 1 befattning utnyttjas för att anställa en servicechef. I avsaknad av en överläkare har ledningsstrukturen utvecklats så att en befattning som servicechef har ansetts vara absolut nödvändig för att arbetstagarna ska kunna garanteras tillräckligt och nödvändigt stöd av närmaste chef samt hjälp med att koordinera arbetet i svårare situationer. Ledningsstrukturen en chef, en överläkare och en servicechef skulle kunna vara en fungerande lösning permanent.

Rekrytering görs nästan hela tiden för att besätta psykologbefattningarna. Annonser delas också i LinkedIn och jobben marknadsförs muntligt utöver de sedvanliga rekryteringsåtgärderna. Man strävar efter att aktivt påverka innehållet i rekryteringsannonserna. I synnerhet bristen på en överläkare och bristen på tjänsteläkare påverkar rekryteringen och engagemanget av psykologer, eftersom det på grund av psykologarbetets karaktär och de åtgärder som vidtas efter undersökningar (bland annat remisser till habilitering och diagnostisering) behövs tillräckligt med stöd av en läkare för att planera och ordna fortsatta vårdåtgärder. Dessutom ökar de bristfälliga resurserna på basnivå konsultationerna och klientantalet. Effekterna av coronatiden har kunnat ses som en försämring av barns och familjers välbefinnande och funktionsförmåga. Detta innebär särskilt tryck också på psykologernas arbete. Det är svårt att få psykologer med kunskaper i svenska, även om svensk kunskaper nämns som merit vid varje rekrytering. Dessutom samarbetar man med en specialsakkunnig inom svenska tjänster och annonser har delats bland annat via hen.

Psykologarbetet är självständigt och självstyrt expertarbete där arbetstagaren får organisera tidtabellerna för arbetet helt självständigt med beaktande av arbetet i arbetspar, team och nätverk samt ramvillkoren för flexitid. Psykologerna har också möjlighet till distansarbete i enlighet med avtalad gemensam praxis och med beaktande av kundorientering. Psykologarbetet stöds av en multiprofessionell arbetsgrupp och möjligheten att konsultera specialexperter samt av läkararbetet när resurserna är optimala. Som stöd för arbetet genomförs regelbunden egen arbetshandledning för psykologer, och i svårare situationer har chefen möjlighet att ordna individuell handledning eller handledning för arbetspar 1–3 gånger. I nuläget har psykolog- och neuropsykologundersökningstjänsterna också konkurrensutsatts för viss tid för att man genom eventuella köp av undersökningar (särskilt på svenska) på ett ändamålsenligt sätt ska kunna lätta på psykologernas arbetsbörda.

Psykologerna har möjlighet till 1–3 dagar avgiftsfri extern utbildning per år som genomförs på eget initiativ under arbetstiden. Inom enheten har man möjlighet till studieledighet på deltid och förhandlingar om fortbildning förs alltid individuellt. I de flesta fall stöds längre studier så att det också är möjligt att använda arbetstid för dem i enlighet med avtalad praxis. Esbo stad har en stipendiefond, som arbetsgruppen har informerats om. Psykologkompetens utnyttjas i den gemensamma utvecklingen internt och tillsammans med samarbetspartner och till exempel i gemensamma ärenden som gäller arbetsfördelningen enligt nivåstruktureringen av vården i fråga om psykologarbetet/undersökningarna.

Situationen med skolläkare (16 befattningar, av vilka 15 är besatta)

Läkarnas arbetsinsats riktas till uppgifter som kräver läkarutbildning. En hälsovårdare är läkarens närmaste arbetspartner. Praxis för inbördes samarbete och arbetsfördelningen utvecklas kontinuerligt. En jämlik fördelning av en läkares arbetsinsats mellan de skolor som sköts av läkaren säkerställs genom ett smidigt samarbete i hälsovårdar- och läkarteamen. I planeringen av skolpaketet hörs läkarens önskemål i fråga om skolstadiet och skolornas läge.

Erfarna specialistläkare ansvarar för introduktionen av nya läkare och dess innehåll och genomförande utvecklas kontinuerligt utifrån den respons som fås. Varje läkare kan i inledningsskedet följa när en erfaren läkare håller mottagning. Konsultation kan ske via flera olika kanaler.

Arbetsinsats för specialistläkare som arbetar som skolläkare har frigjorts för läkarnas ömsesidiga konsultationsverksamhet, till exempel vid neuropsykiatriska och psykiatriska problem. Denna möjlighet har fått mycket beröm av läkarna. Dessutom har läkarna regelbundna konsultationsmöten med en ungdomspsykiater vid HUS.

Läkarnas arbetsarrangemang är flexibla, vilket underlättar samordningen av arbete och fritid. Läkarna har möjlighet till deltidsarbete, arbetsdagarna kan vara hela dagar eller också kan arbetstiden delas upp på flera dagar och då är de enskilda dagarna kortare än normalt. Även tidtabellerna för arbetsdagarna kan bestämmas av läkaren själv. Flexitid används. Semesterarrangemangen är flexibla.

Läkarna har möjlighet till regelbunden arbetshandledning i grupp. Kontakterna mellan läkarna är täta, bland annat används applikationen

Whatsapp för snabba frågor. Ett gemensamt läkarmöte hålls en gång i veckan. Läkarna uppmuntras att utbilda sig, det finns möjlighet att delta i externa utbildningar 10 dagar per år, såsom Läkarförbundet rekommenderar. Dessutom ordnas interna utbildningar om teman som läkarna önskar, antingen enbart för läkarna, eller tillsammans med hälsovårdarna eller med hela elevhälsan. Läkarna upplever att ledningssystemet fungerar och är rättvist.

Skolläkararbetet lämpar sig väl som en del av specialiseringsutbildningen för läkare, till exempel för dem som specialiserar sig på barnsjukdomar, barnneurologi eller barn- eller ungdomspsykiatri. På grund av detta anställer vi vikarier med vars arbetsinsats vi täcker den resursbrist som beror på deltidsarbete.

Beslutshistoria

Bilaga

Tilläggsmaterial

- Valtuustokysymys psykologien rekrytointi- ja sitouttamiskäytännöistä 25.10.2021

För kännedom